

Список посилань

Defining Education 4.0: A Taxonomy for the Future of Learning (2023). *World Economic Forum. White Paper.*
https://www.weforum.org/publications/defining-education-4-0-a-taxonomy-for-the-future-of-learning/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjw1um-BhDtARIsABjU5x4BmlBLSLxepzsFMqiPr76EkTAuhKmyVrRnmkqg_HlRVdu8JfnR_FIaAqANEALw_wcB

Future of Jobs Report (2025). *World Economic Forum, Insign Report.*
https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2025/?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjw1um-BhDtARIsABjU5x6N6yTU9uRPgyaiCN8BOHclDABhJPwrCLpssgeIM5cSN3DpUB427UAaAkw0EALw_wcB

The Global Risks Report (2025). *Insight Report (20th ed.).*
https://reports.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2025.pdf

Програма великої трансформації МОН України «Освіта 4.0: український світанок» (2022). <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2022/12/10/Osvita-4.0.ukrayinskyi.svitanok.pdf>

— 90 —

УДК 378.0:377.0:34:69

МОРАЛЬНО-ЦІЛЬОВИЙ КОМПОНЕНТ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Денис Натеса,
аспірант Інституту професійної освіти
НАПН України,
<https://orcid.org/0009-0001-1744-3209>
e-mail: study.natesa@gmail.com

Анотація. У статті проаналізовано морально-цільовий компонент правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі, окреслено його змістові

характеристики та механізми формування. Визначено значущість моральних і правових орієнтирів у професійній підготовці студентів, наголошено на ролі викладачів у формуванні правосвідомості майбутніх фахівців. Представлено результати емпіричного дослідження, що засвідчили значний рівень усвідомлення педагогами необхідності правопросвітницької діяльності та впливу моральних стандартів на студентів як майбутніх фахівців будівельної галузі.

Ключові слова: педагог професійного навчання, правова компетентність, морально-цільовий компонент, опитування.

MORAL AND PURPOSEFUL COMPONENT OF LEGAL COMPETENCE OF VOCATIONAL TEACHERS OF CONSTRUCTION INDUSTRY VOCATIONAL EDUCATION INSTITUTIONS

Denys Natesa,

*Postgraduate student of the Institute of Vocational
Education of the NAES of Ukraine*

Abstract. The article analyses the moral and purposeful component of the legal competence of vocational teachers of vocational education institutions in the construction industry, outlines its content characteristics and mechanisms of formation. The significance of moral and legal guidelines in the professional training of students is determined, the role of teachers in the formation of legal awareness of future specialists is emphasised. The results of an empirical study are presented, which show a significant level of awareness of teachers of the need for legal education and the impact of moral standards on students as future specialists in the construction industry.

Keywords: vocational teacher educator, legal competence, moral and purposeful component, survey.

Сучасний розвиток професійної освіти вимагає від педагогів, окрім високого рівня фахової компетентності, сформованої правової культури, що ґрунтується на морально-етичних засадах. У контексті професійної підготовки фахівців будівельної галузі особливого значення набуває морально-цільовий компонент правової компетентності педагогів, адже саме викладачі є ключовими

суб'єктами формування в студентів відповідального ставлення до правових норм, трудової дисципліни та професійної етики.

Актуальність дослідження зумовлена зростаючими вимогами до професійно-педагогічної діяльності в умовах динамічних змін у законодавстві, необхідністю запобігання правопорушенням у сфері праці та освіти, а також потребою у формуванні в студентів будівельних спеціальностей стійких правових орієнтирів. Педагоги відіграють важливу роль у цьому процесі, адже саме вони повинні не лише навчати, а й виховувати майбутніх фахівців на засадах правової свідомості, моральної відповідальності та професійної гідності.

Метою статті є аналіз морально-цільового компонента правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі, визначення його змістових характеристик і механізмів формування в умовах сучасного освітнього простору. Для досягнення цієї мети використано метод емпіричних досліджень, спрямований на вивчення рівня правової компетентності педагогів та ефективності їхньої правопросвітницької діяльності.

Термін «правова компетентність педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі» нами трактується як «таке системне утворення, що інтегрує знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості щодо їхньої здатності володіти правом у професійно-педагогічній діяльності відповідно до переліку трудових функцій; усвідомлювати дієвість законів і підзаконних актів для реалізації освітніх і виховних функцій; розуміти принципи права учасників освітнього процесу та способи правового регулювання їхніх стосунків, формувати в здобувачів освіти правову компетентність згідно з українськими регулюючими нормами і стандартами в будівельній галузі» (Натеса, 2024).

У структурі правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі нами виокремлено такі компоненти: морально-цільовий, знаннєвий, діяльнісний та оцінно-рефлексійний. У межах означеної розвідки деталізуємо перший із названих.

Морально-цільовий компонент правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі є ключовим елементом їхньої професійної діяльності, що визначає рівень правової обізнаності, етичні принципи взаємодії з майбутніми фахівцями. Він складається з двох

взаємопов'язаних частин. Перша – моральний компонент – охоплює систему цінностей, сформовану на основі особистих переконань та етичних стандартів педагогів. Він включає такі аспекти, як чесність, справедливість, професійну етику, принципи добросовісності й відповідальності, що є основою для виховання в студентів належного ставлення до правових норм і регулювань у будівельній сфері. Друга – цільовий компонент – визначає стратегічні завдання, які викладачі ставлять перед собою в процесі професійної діяльності. До них належить підвищення правової обізнаності здобувачів освіти, формування їхньої правової компетентності, культури правового мислення й етичних стандартів поведінки у професійній сфері. Важливо, щоб викладачі навчали студентів знанню й дотриманню правових норм, а також формували в них розуміння їхнього практичного застосування через морально-етичну призму, що сприятиме розвитку правової свідомості майбутніх фахівців будівельної галузі.

Морально-цільовий компонент правової компетентності педагогів безпосередньо впливає на професійну соціалізацію студентів, формуючи в них знання правових норм, навички їхнього етичного застосування. Якщо викладачі демонструватимуть високі моральні стандарти та чітко окреслені цілі освітнього процесу, це сприятиме розвитку професійної моралі та відповідальності серед майбутніх фахівців будівельної галузі.

У межах виконання наукового дослідження нами було проведено констатувальний експеримент, спрямований на вивчення наявного стану та рівня сформованості морально-цільового компонента правової компетентності педагогів професійного навчання. В опитуванні, здійснюваному з використанням Google Форм, узяв участь 261 викладач із закладів професійної освіти будівельної галузі.

Оцінюючи важливість моральних цінностей у професійній діяльності, 60,5% респондентів вважають їх дуже важливими, 38,7% важливими, по 0,4% опитаних відповідно неважливими й зовсім неважливими. Запитання щодо впливу високих моральних стандартів педагогів на формування етичної поведінки студентів отримало такі відповіді: 62,1% опитаних ствердили безумовно високий вплив, 31,4% – скоріше високий; 6% незначний, 0,5% – вплив відсутній. На запитання, наскільки важливою є мета підвищення рівня правової обізнаності здобувачів освіти у професійній діяльності педагогів,

відповіді розділилися таким чином: 33% дуже важлива, 62,8 – важлива, 4% – неважлива, 0,2% – зовсім неважлива.

Запитання про те, як часто педагоги працюють над формуванням правової компетентності та культури у своїх студентів, отримано такі відповіді: 50,2% постійно, 39% – час від часу, 7% – рідко, 3,8% – ніколи. Досліджуючи розуміння важливості дотримання етичних стандартів у будівельній галузі, установили, що 38,5% вважають це дуже важливим, 59,2% важливим, 2,3% неважливим.

Запитання щодо розуміння того, що включає морально-цільовий компонент правової компетентності педагогів, дало змогу отримати такі відповіді: 57,3% вважають, що це особисті переконання й моральні стандарти, 36,9% – фахові навички педагогів професійного навчання, 3% – правила безпеки в будівельній галузі, 2,8% – технічні знання.

Аналіз відповідей на запитання про те, які з наведених якостей, на думку педагогів, належать до морально-цільового компонента, уможливив визначення такої спадної градації: 75,7% респондентів віддали перевагу чесності, справедливості, відповідальності, 11,2% – лідерським якостям, сміливості, комунікабельності, 8,1% – інноваційності, гнучкості, аналітичності, 5% – амбіційності, ефективності, швидкості.

Наступним в анкеті-опитувальнику було запитання, котре стосувалося визначення завдання щодо того, що є частиною морально-цільового компонента правової компетентності педагогів. Відповіді педагогів розділилися таким чином: формування правової обізнаності здобувачів освіти вибрали 61,2% респондентів, підвищення кваліфікації будівельників – 19,8%, покращення технічних навичок викладання – 12%, створення нового будівельного стандарту – 7% опитаних.

Запитання щодо того, як морально-цільовий компонент впливає на студентів закладів будівельної галузі як майбутніх фахівців, уможливило здійснення педагогами такого вибору: 72,1% вважають, що він допомагає формувати в них професійну мораль та етичні стандарти, 12,8% – допомагає зрозуміти будівельні технології, 12,4% – забезпечує технічні знання для роботи на будівництві, 2,7% – покращує фізичну підготовку студентів.

Думки педагогів щодо того, як високі моральні стандарти й чіткі професійні цілі викладачів можуть вплинути на формування етичної поведінки та професійної моралі майбутніх фахівців будівельної галузі, засвідчили їхнє усвідомлене розуміння, а проте, і певну неясність,

плутанину частини респондентів, сприйняття запитання як неактуального чи банального. Також були відсутні приклади щодо практичної спрямованості означеного.

Респонденти, зокрема, висловили такі твердження: «Викладач є прикладом для студентів. Починаючи від зовнішнього вигляду, поведінки, моральних якостей, людину будуть оцінювати на новому робочому місці. Студентам потрібно після навчання шукати роботу. Стиль їхньої поведінки впливає на місце в соціумі», «Формування позитивної мотивації до навчання є провідним стимулом набуття майбутніми фахівцями етичних знань, умінь і навичок, розвитку морально-духовних якостей», «У будівельній галузі це дуже важливо. Це насамперед впливає на дотримання будівельних норм і правил (майбутні будівельники не будуть іти на компроміс і використовувати дешевші, але менш якісні будівельні матеріали). Також впливає на комунікацію з клієнтом і на будівельному майданчику. Моральні принципи викладача стають взірцем для майбутніх фахівців».

Цікавими, на нашу думку, є роздуми педагогів-учасників опитування щодо релігійного підґрунтя етичних норм у будівельній галузі: «Наприклад, під час будівництва будь-якого релігійного храму дуже важливо, окрім будівельних норм, дотримуватися етичних і моральних норм тієї чи іншої конфесії. Є випадки, коли такі будівництва розпочинаються з постів і молитов. Мечеті будуються тільки мусульманами тощо. Мораль дослівно перекладається, як традиція, тому міркую, що це поняття – дуже гнучка річ, під яку потрібно підлаштовуватися. Те, що вважалося ще років сто тому аморальним і неетичним, нині стало нормою, тому важливо йти в ногу із часом».

Деякі з опитаних педагогів навели приклади можливих ситуацій: «Високі моральні стандарти викладачів формують у студентів відповідальність, чесність і етичність у професії. Наприклад, розгляд ситуацій із вибором якісних матеріалів чи дотриманням будівельних норм навчає ставити безпеку та якість вище вигоди. Це готує майбутніх фахівців діяти професійно й відповідально». Ще один варіант відповіді звучить так: «Чіткі цілі допомагають студентам зрозуміти, що професійний успіх нерозривно пов'язаний із моральними принципами. Наприклад, у процесі навчання викладач акцентує увагу на тому, що якісна робота й відповідальність за результати можуть забезпечити довіру клієнтів і кар'єрне зростання, тоді як неякісне виконання чи махінації здатні стати причиною катастроф».

Подібна думка висловлена також у твердженні: «Високі моральні стандарти викладачів виховують у студентів чесність, відповідальність і професійну етику. Чіткі цілі та приклади з реального життя мотивують майбутніх фахівців приймати правильні рішення навіть у складних ситуаціях. Наприклад, це допомагає уникати компромісів із якістю будівництва чи етичними нормами, ставлячи безпеку та довгостроковий результат на перше місце».

Частина респондентів (31,8%), проте, не змогла відповісти на це запитання через його нерозуміння, неважливість чи неактуальність, на їхню думку, у сучасному суспільстві, що не може не викликати певного занепокоєння.

Таким чином, дослідження морально-цільового компонента правової компетентності педагогів професійної освіти будівельної галузі є важливим науковим завданням, реалізація якого сприятиме вдосконаленню професійної підготовки педагогічних кадрів у післядипломній освіті та підвищенню загального рівня правової культури в освітньому середовищі. Морально-цільовий компонент правової компетентності викладачів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі виступає і важливим чинником професійної підготовки майбутніх спеціалістів. Він визначає, яким чином педагоги застосовують свої знання та навички в правовій сфері з позиції етичної відповідальності, а також які стратегічні завдання вони ставлять перед собою в процесі навчання. Його реалізація сприяє підвищенню рівня правової компетентності студентів зокрема, закріпленню високих етичних стандартів у будівельній галузі загалом.

Список посилань

Натеса, Д. М. (2024). Специфіка правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*, 55, 110–117.

Зайченко, І. В., Каленський, А. А. & Мельничук, Т. Ф. (2013). *Етика викладача вищої школи: навчальний посібник*. ЦП «Компринт».